

الْمُرْشِدُ الْمُعِينُ
de Gids

VERTALING & UITLEG VAN

Al murshid al mu'in
een klassiek islamboek over
de drie geloofsfundamenten
islam, iman & ihsan

IBN ASHIR

ابْنُ عَاشِرٍ

Eerste druk, maart 2023

ISBN 978-90-833169-0-1

Titel	de Gids
Ondertitel	Vertaling & uitleg van <i>Al murshid al mu‘in</i> , een klassiek islamboek over de drie geloofsfundamenten: <i>islam, iman & ihsan</i>
Oorspronkelijke titel	Al murshid al mu‘in ‘ala addaruri min ‘ulum addin
Auteur	Imam Abdulwahid Ibn Ashir
Samensteller	drs. Amine Oulad Lmaroudia
Begeleider bij samenstelling	shaykh El Khammar El Bakali
Vertalers poëtische versregels	drs. Amine Oulad Lmaroudia, shaykh Abdoullahi Bentaieb
Inhoudelijke hoofdredacteur	shaykh Mhamed Aarab
Taalkundige redacteur	drs. Jeroen Verstaen
Vormgever omslag	Eliass Battoui
Foto omslag	Kasr Bahia te Marrakesh

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Op alle uitgaven van Stichting 't Kennishuys gelden strikte auteursrechten. Voor het gebruik van teksten, fragmenten, gedichten, illustraties of alle andere vormen van gebruik uit het werk dat door 't Kennishuys wordt uitgegeven, dient 't Kennishuys schriftelijk om toestemming te worden gevraagd.

DISCLAIMER

De inhoudelijke bijdrage is van de auteur en reflecteert enkel en alleen de mening van de auteur en niet noodzakelijkerwijs die van de uitgever of de redactie.

Copyright © Stichting 't Kennishuys 2023

Stichting 't Kennishuys | Postbus 82095 | 2508 EB Den Haag
www.kennishuys.com

Inhoudsopgave

Transcriptietabel	6
Voorwoord shaykh Aarab	7
Introductie	9
Manuscripten van het gedicht	11
Biografie van Ibn ʿĀshir	13
Bronnen voor het leven van Ibn ʿĀshir	13
Naam en afkomst	13
Specialisatie, boeken en docenten	15
Studenten	20
Overlijden	23
Commentaren op de ondersteunende gids	23
De ondersteunende gids en de Amazigh	29
Introductie van het gedicht	33
Geloofsleer	37
Introductie tot het boek van de geloofsleer die de lezer zal helpen het doel te bereiken	38
hoofdstuk van alle fundamenteën en de doctrines die hierin te vinden zijn	42
<i>Eigenschappen met betrekking tot Allāh</i>	44
<i>De bewijzen</i>	48
<i>Fundamenteën met betrekking tot de Boodschappers</i>	54
<i>Tekenen van het geloof</i>	57
<i>Gedeelte over de beginselen van de islam</i>	59
Inleiding tot de juridische fundamenteën die de vertakkingen zullen verduidelijken	66
hoofdstuk over de reinheid	74
<i>Categorieën water</i>	75
<i>Gedeelte over de verplichte onderdelen van de kleine wassing</i>	77
<i>Aangeraden handelingen van de kleine wassing</i>	82
<i>Prijzenswaardige onderdelen van de kleine wassing</i>	84
<i>Afgeraden zaken met betrekking tot de kleine wassing</i>	87
<i>Datgene wat de kleine wassing verbreekt</i>	89
<i>De grote wassing</i>	94
<i>Zaken die de grote wassing verplicht maken</i>	98
<i>Gedeelte over tayammum</i>	100
hoofdstuk over het gebed	106
<i>Gebedstijden</i>	107
<i>Verplichte onderdelen van het gebed</i>	109
<i>Aangeraden onderdelen van het gebed</i>	120
<i>Prijzenswaardige onderdelen van het gebed</i>	129
<i>Afgeraden zaken met betrekking tot het gebed</i>	137
<i>Individueel verplichte en collectief verplichte gebeden</i>	140
<i>Prosternatie van vergeetachtigheid</i>	147
<i>Vrijdaggebed</i>	153

<i>Voorwaarden inzake de imam</i>	159
<i>Regelgeving voor de volger en laatkomer</i>	164
hoofdstuk over de aalmoes	170
<i>Verplichte onderdelen van de aalmoes</i>	171
<i>De aalmoes over vee</i>	177
<i>Het verstijken van het jaar, het combineren en de ontvangers van de aalmoes</i>	182
<i>De aalmoes aan het einde van de Ramadan</i>	187
hoofdstuk over het vasten	190
<i>Het verplichte en prijzenswaardige vasten en hoe de maand wordt vastgesteld</i>	191
<i>Verplichte onderdelen van het vasten</i>	193
<i>Afgeraden handelingen tijdens het vasten</i>	196
<i>Inhalen en boetedoening</i>	199
hoofdstuk over de bedevaart	204
<i>Pilaren en noodzakelijke onderdelen van de bedevaart</i>	205
<i>De handelingen van de bedevaart</i>	210
<i>De verboden zaken tijdens de staat van toewijding</i>	222
<i>De kleine bedevaart</i>	226
<i>De etiquette met betrekking tot het bezoeken van het graf</i>	228
Zielszuivering	233
<i>Berouw</i>	237
<i>Godsbewustzijn</i>	239
<i>De ledematen</i>	241
<i>Het stoppen tot er zekerheid is</i>	244
<i>Het hart</i>	244
<i>De leermeester</i>	247
<i>De eigenschappen van de reiziger</i>	249
<i>De spirituele gradaties van zekerheid</i>	252
<i>De afsluiting</i>	254
Bijlage 1 – Historische context	257
Politiek landschap zestiende eeuw	257
De opkomst van de Saadien (1509 – 1523)	257
Confrontatie met de Wattasieden (1524 – 1576)	258
De Saadien dynastie aan de macht in Marokko (1557 – 1577)	259
De Slag van de Drie Koningen (1578)	261
Aḥmad al-Mansūr (1578 – 1603)	262
Verval van de dynastie (1604 – 1659)	268
Bijlage 2 – Structuur van het gedicht	270
Poëtische structuur	270
Inhoudelijke structuur	273
Bijlage 3 – Overzicht Qurʾān verzen	275
Bijlage 4 – Overzicht overleveringen	279
Bijlage 5 – Transliteratie smeebeden	281
Bibliografie	282

Biografie van Ibn ‘Āshir

Bronnen voor het leven van Ibn ‘Āshir

De biografie van Ibn ‘Āshir in de *sharḥ* van *shaykh* Mayyāra, genaamd *al-Durr al-Thamīn*, is de belangrijkste primaire bron voor informatie over het leven van Ibn ‘Āshir.¹¹ Dit vanwege het feit dat *shaykh* Mayyāra de directe en bekendste student was van Ibn ‘Āshir. Deze *sharḥ* informeert de lezer over zijn leven, docenten, werken, specialisaties, karaktereigenschappen en bespreekt bepaalde gebeurtenissen in zijn leven om zijn vroomheid te benadrukken. Verschillende latere biografische werken¹² die het leven van Ibn ‘Āshir bespreken, citeren allemaal uit het werk van *shaykh* Mayyāra. De informatie die te vinden is in deze andere biografische werken is in grote lijnen een samenvatting of parafrasering van hetgeen dat *shaykh* Mayyāra heeft geschreven. Daadwerkelijk nieuwe informatie of bevindingen zijn zeldzaam en op een hand te tellen. Vanwege de erudiete reputatie die Ibn ‘Āshir inneemt in de islamitische wetenschappen, hebben veel biografen en geleerden gekozen om hem op te nemen in verschillende encyclopedieën, biografieën en hagiografieën.

Naam en afkomst

Zijn naam was Abū Muḥammad Sīdī ‘Abd al-Wāḥid ibn Aḥmad ibn ‘Alī ibn ‘Āshir ibn Sa‘d,¹³ gevolgd door de *ansāb*¹⁴ al-Anṣārī, al-Andalūsī en al-Fāsī. In sommige bronnen is te lezen dat zijn *kunya*¹⁵ Abū Mālīk is,¹⁶ maar de bekendste is Abū Muḥammad. Een van zijn *ansāb* is al-Anṣārī, omdat zijn familie oorspronkelijk behoorde tot de gelijknamige Medinese stam die de Profeet ﷺ hielp, verwelkomde en onderdak aanbood toen hij emigreerde naar Medina, omdat hij verdreven werd uit Mekka. De twee belangrijkste stammen van de *Anṣār* zijn de Bānū Aws en de Bānū Khazraj. Deze migratie van Mekka naar Medina wordt in het Arabisch *al-Hijra* genoemd en markeert een belangrijke fase in het leven van de Profeet ﷺ. De *Anṣār* worden meerdere malen in de Qur’ān genoemd en Allāh benadrukt hun speciale status.¹⁷ Tevens komen ze voor in verschillende Profetische tradities, waarin de Profeet ﷺ hun status wederom benadrukt.

In de loop van de geschiedenis verhuisden de voorouders van Ibn ‘Āshir vanuit het Arabische schiereiland naar al-Andalus.¹⁸ Zijn *aṣl*¹⁹ wordt vanwege dit feit ook meegenomen in zijn naam. Wanneer de ‘Āshir familie zich precies vestigde in Andalus is onbekend, maar de familie was in de twaalfde eeuw al aanwezig in Andalus en het is waarschijnlijk dat de familie er al een aantal eeuwen woonde.²⁰ Doordat het islamitische bewind in Andalus vanaf de twaalfde eeuw steeds verder afzwakte, werd het voor moslims onmogelijk om in vrijheid te

¹¹ Aanvullende informatie wordt ook gegeven in de werken *Mu‘īn al-Qārī* en *Dhil Wāfiyāt*. Dit laatste werk is echter alleen beschikbaar als manuscript in *Bibliothèque Nationale du Royaume du Maroc* nummer 2489 en 7876.

¹² In het Arabisch: *كُتُبُ التَّارِخِ* (*Kutub al-Tarājim*).

¹³ In het werk *al-Fikr al-Sāmī*, vol. 2, p.327 wordt er een extra overgrootvader genaamd Aḥmad toegevoegd en wordt de naam weergegeven als Abū Muḥammad Sīdī ‘Abd al-Wāḥid ibn Aḥmad *ibn Aḥmad* ibn ‘Alī ibn ‘Āshir ibn Sa‘d.

¹⁴ Het gedeelte van de naam waaruit afgeleid kan worden wat iemands stam, stad, land of beroep is. Enkelvoud: *nisba*.

¹⁵ Bijnaam waarbij de vader of moeder de naam van de zoon of dochter aanneemt.

¹⁶ Ibn Makhlūf, *Shajara al-Nūr al-Zakiya*, vol. 1, p.434.

¹⁷ Qur’ān 9:101.

¹⁸ De periode van 711 tot 1492, waarin grote gedeelten van Spanje islamitische heerschappij kenden.

¹⁹ Letterlijk: oorsprong. In deze context duidt het op de familiegeschiedenis die recenter is.

²⁰ Voor het vroegste lid van de ‘Āshir familie in Andalus, zie Ibn al-Abbār, *al-Mu‘jam*, pp.304-5.

leven in Andalus vanwege de brute vervolging die onderdeel uitmaakte van de Reconquista en vervolgens de Spaanse Inquisitie die Isabella I en Ferdinand II opzetten in 1478.²¹ Deze vervolging van eerst de joden en daarna de moslims werd alleen maar heftiger tegen het einde van de vijftiende eeuw, in het tijdperk dat bekend staat als het Emiraat van Granada. Deze verslechtering van omstandigheden was de directe oorzaak voor de migratie van vele duizenden Andalusische families naar verschillende Marokkaanse steden zoals Fez, Oujda, Tetouan, Rabat, Marrakech en Chefchaouen. Deze exodus duurde tot ver voorbij de tijd van Ibn ‘Āshir. Ibn ‘Āshir zelf werd in Fez geboren in de wijk *Darb al-Ṭawīl*, waar reeds honderden andere families uit Andalus zich al hadden gevestigd vanaf de achtste eeuw. Vandaar dat het laatste gedeelte van zijn naam al-Fāsī is.

De Algerijnse *shaykh* al-Sālī (geb. 1929) vermeldt een verhaal dat de oorsprong van de naam van deze familie te danken was aan het feit dat een van de grootmoeders uit deze familie geboorte gaf aan een tienling en zodoende haar kinderen deze naam kregen.²² De oorsprong van de naam ‘Āshir en de familie ligt echter waarschijnlijk in het dorp Áger in de Spaanse provincie Lérida, in het noorden van Spanje.²³ De hedendaagse afstammelingen van de ‘Āshir familie die in Spanje zijn achtergebleven zijn nog steeds te herkennen aan de achternaam Ager, Axer of Ageretta. Een gedeelte van de ‘Āshir familie vestigde zich vervolgens in het zuiden van Spanje. Daarna verhuisde een gedeelte van de familie naar Jimena de la Frontera. In dit Spaanse dorp werd Abū ‘Abbās Aḥmad ibn Muḥammad ibn ‘Umar ibn Muḥammad ibn ‘Āshir ibn ‘Abd al-Raḥmān (g. 1363), een van zijn overgrootouders, geboren.²⁴ Deze overgrootvader was een bekende geleerde, kopiïst van boeken²⁵ en doceerde enige tijd de Qur’ān in Algeciras. Na een voorspelling van zijn docent Abū Sirḥān al-Ablah ging hij op bedevaart en bij terugkeer vestigde hij zich bij zijn zus in Meknes en uiteindelijk in Salé, Marokko, waar hij een student werd van Abū ‘Abd Allah Muḥammad al-Yāburī.²⁶ Hij werd een bekende binnen de kringen van geleerden en intellectuelen en in 1356 zocht zelfs sultan Abū ‘Inān Fāris (g. 1358) zijn advies. Hij had veel studenten en een van zijn bekendste studenten was de Andalusische dichter uit Ronda, genaamd Ibn ‘Abbād al-Rundī, die een bekende *sharḥ* had op de *Ḥikam*. Dit familielid van Ibn ‘Āshir ligt tot de dag van vandaag begraven in Salé. De ‘Āshir familie vestigde zich vooral in Marokkaanse steden zoals Rabat,²⁷ Tetouan,²⁸ Meknes en Fez,²⁹ maar een gedeelte van de familie verhuisde ook naar Algerije, in het bijzonder Tlemcen, en naar Tunesië. Een ander bekend familielid was Maḥammad ibn ‘Āshūr³⁰ (g. 1698), geboren in Salé, wiens vader Muḥammad Ṭāhir ibn ‘Āshūr in 1620 uit Andalus migreerde vanwege de Reconquista. Dit familielid verhuisde op dertigjarige leeftijd na zijn bedevaart rond 1650 naar Tunesië. Een bekende afstameling van deze tak van de

²¹ Voor een bijzonder goed overzicht van deze periode zie *Blood and Faith The Purging of Muslim Spain* geschreven door Matthew Carr.

²² In het Arabische betekent ‘Āshir (أشير) een tiende. Zie: al-Sālī, *al-Fawz al-Mubīn*, p.28.

²³ Ḥakīm, *Kashāf Asmā’ ‘Ā’ilāt Tiṭwān*, p.111 en Ḥajjī, *Ma’lāma al-Maghrib*, p.5835.

²⁴ Zie al-Ḥāfi’s *Tuhfa al-Zā’ir*, pp.31-4 en al-Ḥadramī, *al-Salsal al-‘Adhab*. Zie ook: Ḥajjī, *Ma’lāma al-Maghrib*, pp.5835-5837 voor zijn biografie.

²⁵ Zo kopieerde hij de *Ri’āya*, de *‘Umda* en de *Ihyā’*.

²⁶ Cornel, *Realm of the Saint*, p.142.

²⁷ al-Kattāni, *Zahr al-Ās fi Biyūtāt Ahl Fās*, vol. 2, p.10.

²⁸ Ḥakīm, *Kashāf Asmā’ ‘Ā’ilāt Tiṭwān*, p.111 en Dawd, *‘Ā’ilāt Tiṭwān*, vol. 3, p.5.

²⁹ In 1350 kwam de familie aan in Fez. Zie: al-Katani, *al-Inbi’āth*, p.390.

³⁰ ‘Āshūr is een verbastering van ‘Āshir.

familie was *Shaykh al-Islām* al-Ṭāhir ibn ‘Āshūr.³¹ Ibn ‘Āshir kwam uit een prominente familie van veel geleerden en velen waren bekende individuen in de Marokkaanse en Noord-Afrikaanse samenleving. Een van zijn familieleden was bijvoorbeeld een bekende zakenman in Fez genaamd al-Ḥāj ‘Abd al-Wāḥid ibn al-Ḥāj al-Ṭayyib (g. 1746)³² en een ander familielid, Ibn ‘Āshir Abū Ḥaṣṣ, was getrouwd met de zus van de bekende sultan Ya‘qūb al-Manṣūr (g. 1199).³³ Een familielid genaamd Aḥmad ibn ‘Abd al-‘Azīz ibn ‘Āshir schreef een boek over de verschillende recitatievormen van de Qur‘ān genaamd *al-Inṣāf li Qira‘āt al-A‘imma al-Sab‘a*. ‘Āshir al-Ḥāj Muḥammad ibn ‘Abd al-Raḥmān (g. 1788) werd zelfs door sultan Muḥammad ibn ‘Abd Allāh in 1766 aangewezen als gouverneur van Tetouan en omgeving. Zijn heerschappij over deze regio duurde tot het begin van de 18e eeuw.³⁴ Andere bekende familieleden waren Ibn ‘Āshir al-Nūnī en Ibn ‘Āshir al-Ḥaddād al-Khamlishī (g. 1908).

Specialisatie, boeken en docenten

Ibn ‘Āshir (1582 – 1631)³⁵ was een geleerde die meerdere disciplines uitstekend beheerste en uiteindelijk de leeftijd van vijftig jaar bereikte.³⁶ Hij begon pas boeken te schrijven na zijn formele studieperiode en het is spectaculair dat hij zoveel kon schrijven in een relatief korte tijd. Hij was een specialist in de logica, wiskunde, geneeskunde, exegese, retoriek, poëzie en astronomie. Doordat Fez het centrum was, en nog steeds is, van traditionele kennis in Marokko, kon Ibn ‘Āshir bij grote geleerden studeren. Fez vervulde altijd al de functie als stad van geleerden en dit werd vele malen groter vanwege de Reconquista in Spanje, waarbij moslims werden vervolgd en verjaagd. Veel islamitische geleerden uit Andalus, vooral tijdens de elfde en twaalfde eeuw,³⁷ vonden onderdak in Fez. Tot de dag van vandaag zijn er in veel Marokkaanse steden wijken met de naam *Ḥay al-Andalusiyyīn*, dat zich laat vertalen als ‘Wijk van de Andalusiërs’. Zo ook in Fez, waar tevens een moskee aanwezig is met de naam *Masjid al-Andalusiyyīn*. Deze moskee werd gebouwd door migranten uit Cordoba in de negende eeuw. De islamitische kennis die beschikbaar was in Andalus en Marokko, kwam samen in Fez en Ibn ‘Āshir was een product van deze omstandigheden. De werken die Ibn ‘Āshir schreef waren een weerspiegeling van zijn tijd en omgeving.

Ibn ‘Āshir was in eerste instantie een specialist en autoriteit in de *qira‘āt*.³⁸ Met betrekking tot deze discipline schreef hij twee boeken. Een met de naam *Tanbīh al-Khallān ‘Alā al-Ṭlān bi Takmil Mawrid al-Zam‘ān* en het andere werk is een uitleg met de naam *Fath al-Mannān bi Sharḥ Mawrid al-Zam‘ān fī ‘Ilm Rasm Aḥruf al-Qur‘ān*. Deze twee werken, allebei gebaseerd op het gedicht van Imam al-Kharrāz (g. 1318), behandelden de orthografie van zes van de zeven kanonieke Qur‘ān recitaties, afgezien van die van Imam Nāfi‘,³⁹ omdat deze

³¹ Zie: al-Khawja, *Shaykh al-Islām al-Ṭāhir Ibn ‘Āshūr*, vol. 1, pp.153-4.

³² al-Kattānī, *Zahr al-Ās fī Biyyūtāh Ahl Fās*, vol. 2, p.10.

³³ Baṣīr, *al-Faqīh ‘Abd al-Wāḥid Ibn ‘Āshir wa Āthāruhu al-Fiqhiya*, p.71.

³⁴ Dawd, *‘Ā’ilāt Tiṭwān*, vol. 1, p.5.

³⁵ In de islamitische jaartelling: 1042 – 990.

³⁶ Andere geleerden die rond deze leeftijd stierven, waren Imam Muslim, Imam al-Ghazālī en Imam al-Nawāwī.

³⁷ Zie: Cornel, *Realm of the Saint*, p.12.

³⁸ De wetenschap van de Qur‘ān recitaties. Dit feit werd ook benadrukt door *shaykh* Gannūn. Zie: Gannūn, *al-Nubūgh al-Maghribī*, p.316.

³⁹ De *riwayāt* van Imam Nāfi‘ zijn die van: ‘Uthmān ibn Sa‘īd Warsh, ‘Īsa ibn Minā Qālūn, Ibn Abi Kathīr al-Anṣārī en Musayab al-Madānī. Ibn Juzayy schreef een nuttig boek over de verschillende recitatievormen, genaamd *Uṣūl al-Qurā’* en liet de recitatie van Imam Nāfi‘ weg.

Introductie van het gedicht

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

In de naam van Allah, de Barmhartige, de Genadevolle

1 يَقُولُ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنِ عَاشِرٍ ❁ مُبْتَدِئًا بِاسْمِ إِلَهِ الْقَادِرِ

Vertaling: ‘Abd al-Wāhid ibn ‘Āshir zegt, beginnend met de naam van Allāh (de Enige God), de Almachtige.

Ibn ‘Āshir begint met het noemen van zijn eigen naam: aanbidder van de Enige, zoon van ‘Āshir. De ب in het woord (بِ) heeft hier een *sukūn* en het woord is zonder de *alif* geschreven. Dit is grammaticaal correct, want als dit woord tussen twee eigennaamsvormen staat, dan hoeft deze *alif*.¹⁴⁰ niet geschreven te worden.¹⁴¹ Hij noemt zijn eigen naam vanwege het feit dat het volgens de islamitische jurisprudentie verplicht is om te weten wie een tekst geschreven heeft. Teksten van wie de auteur onbekend is, worden niet geaccepteerd in de islamitische wetenschappen.¹⁴² Imam al-Qarāfi (g. 1285) weidde hierover uit en zei dat het niet toegestaan is om uit nieuwe, vreemde, onbekende, ongebruikte of gebrekkige boeken kennis te nemen of oordelen te vellen.¹⁴³ Doordat Ibn ‘Āshir zijn naam noemt, is het meteen duidelijk wie het werk heeft geschreven. Aan de hand hiervan kan ook worden nagegaan wie zijn docenten zijn en wat zijn bekwaamheid is.

Vervolgens gaat Ibn ‘Āshir verder met het noemen van de naam van Allāh, zoals de Profeet ﷺ heeft aangeraden.¹⁴⁴ Elke handeling die niet begint met de *basmala*¹⁴⁵ bezit namelijk weinig zegeningen. Ibn ‘Āshir gebruikt hier bewust de naam *al-Qādir*. Dit betekent ‘de Almachtige’ en dit heeft de betekenis van ‘Hij die in staat is alles te doen’. Deze naam van de Schepper is gekozen omdat hij een raakvlak heeft met het onderwerp. Namelijk dat de Schepper in staat is alles te doen, zo ook dit werk begrijpelijk te maken voor de lezer, zoals Ibn ‘Āshir later ook vraagt.

Ondanks dat Fez in de 12^e eeuw al beschikte over een papierindustrie, importeerde Marokko vanaf de 15^e eeuw papier uit Europa.¹⁴⁶ Het importeren was relatief duur en boeken waren waardevol. Meestal was er maar een aantal manuscripten van een bepaald werk beschikbaar. Als het manuscript verspreid moest worden, of herschreven vanwege beschadigingen, werd dit gedaan door een kopiist. Als de auteur zijn naam aan het begin schreef, kon hij verzekeren dat zijn werk niet snel werd geplagieerd en correct door de kopiist werd overgeschreven. Het

¹⁴⁰ De Arabische grammaticale term hiervoor is: أَيْفُ الْوَاسِلِ (*Alif al-Waṣl*).

¹⁴¹ Zie ook: al-Wazzāni, *al-Naṣh al-Ṭayyib*, vol. 1, p.82.

¹⁴² Een voorbeeld van een interessante uitzondering hierop is het gedicht *al-Bayqūniya*. De schrijver daarvan was onbekend, maar toch werd de tekst geaccepteerd vanwege de correcte inhoud ervan.

¹⁴³ al-Qarāfi, *al-Iḥkām*, pp.244-5. Zie ook: Zarrūq, *al-Muqaddima al-Qurṭubiya bi Sharḥ Zarrūq*, p.95 en *bayt* 93 van het gedicht *Būṭlayhiya*.

¹⁴⁴ Zie overzicht overleveringen: #2.

¹⁴⁵ Het zeggen van *bismillāh*.

¹⁴⁶ Bloom, *Paper before Print: The History and Impact of Paper in the Islamic World*, p.86.

أَحْكَامُ الْمَأْمُومِ وَالْمَسْبُوقِ

Regelgeving voor de volger en laatkomer

172 وَالْمُقْتَدِي الْإِمَامَ يَتَّبِعُ خَلَاً ❁ زِيَادَةً قَدْ حَقَّقَتْ عَنْهَا اِعْتِدَالَ

Vertaling: En de volgeling volgt de imam, behalve in een toevoeging waarvan hij zeker is, die laat hij.

Ibn ‘Āshir behandelt nu de regelgeving voor de persoon die de imam volgt tijdens het gebed wanneer deze te laat komt. De persoon die de imam volgt tijdens het gebed, behoort de imam altijd te volgen tijdens het gebed, behalve in hetgeen de imam toevoegt (زِيَادَةً) aan het gebed, zoals een extra *rak‘a*. Wanneer de *ma’mūm* er zeker van is dat de imam zaken heeft toegevoegd tijdens het gebed, dan moet de *ma’mūm* deze toevoeging van de imam negeren. De *ma’mūm* volgt hem dan niet en roept *Subhān Allāh* om de imam hierop te attenderen. Het wordt afgeraden in de Maliki wetsschool voor de vrouw om te klappen om de fout aan te geven. De vrouw dient net als de man *Subhān Allāh* te zeggen.⁷²³ Als de imam nog steeds niet doorheeft wat de fout is, dan wordt de fout verbaal toegelicht. Als de *ma’mūm* twijfelt of de imam zaken heeft toegevoegd aan het gebed, dan is het volgen van de imam verplicht.

173 وَأَحْرَمَ الْمَسْبُوقُ فَوْرًا وَدَخَلَ ❁ مَعَ الْإِمَامِ كَيْفَمَا كَانَ الْعَمَلُ

Vertaling: De laatkomer verricht de *Takbīra al-Ihrām* onmiddellijk en treedt binnen met de imam, ongeacht wat de handeling is.

De *Takbīra al-Ihrām* wordt staand uitgesproken wanneer iemand laat arriveert⁷²⁴ bij het gezamenlijke gebed in de moskee. Dit dient meteen gedaan te worden. Als de imam zich in de *rukū‘* positie bevindt, dan is het niet toegestaan om te wachten tot de imam weer volledig rechtop staat. De *masbūq* dient dan het gebed binnen te treden en de positie aan te nemen van de imam, ongeacht welke handeling de imam aan het uitvoeren is op dat moment.

174 مُكَبِّرًا إِنْ سَاجِدًا أَوْ رَاكِعًا ❁ أَلْفَاهُ لَا فِي جُسَاسَةٍ وَتَابَعَا

Vertaling: En een *takbīr* als hij de imam in de prostratie of vooroverbuiging vindt, maar niet als hij de imam zittend treft en dan volgt hij de imam.

De *masbūq* dient vervolgens een extra *takbīr* uit te spreken na de *Takbīra al-Ihrām* als de imam zich in de prostratie of buiging bevindt. De extra *takbīr* wordt niet uitgesproken als

⁷²³ Zoals Sidi Khalil in de *Mukhtaṣar* zei: De *tasbiḥ* [is toegestaan voor] een man of een vrouw in noodzakelijke gevallen en de vrouw klapt niet (وَتَسْبِيحُ رَجُلٍ أَوْ امْرَأَةٍ يَعْزُورَةٌ وَلَا يُصَلِّفَنَّ). Zie ook: al-Ubbī, *Ikmāl Ikmāl al-Mu‘līm*, vol. 2, p.313 en al-Hattāb, *Mawāhib al-Jalīl*, vol. 2, p.289.

⁷²⁴ In het Arabisch: الْمَسْبُوقُ (*al-Masbūq*).

de imam zittende bezig is met de *tashahhud* of nog staande is (*al-Qiyām*).⁷²⁵ Vervolgens moet de *masbūq* dezelfde positie aannemen als de imam en de imam volgen (وَتَابَعًا)⁷²⁶ tot aan het einde van het gebed.

175 إِنْ سَلَّمَ الْإِمَامُ قَامَ قَاضِيًا ❁ أَقْوَالُهُ وَفِي الْفِعَالِ بَانِيًا

Vertaling: En als de imam de begroeting doet, staat hij op en haalt hij de recitaties in en in de handelingen bouwt hij verder op.

Wanneer de vredesgroet is gegeven door de imam, dan staat de *masbūq* op om datgene te bidden wat nog niet gebeden is. Tevens is het inhalen van de gemiste recitaties verplicht. Wat betreft de bewegingen van het gebed, bouwt de *masbūq* verder op wat met de imam is meegebeden.

Als de *masbūq* bijvoorbeeld aansluit tijdens de laatste *rak'a* van het 'ishā' gebed, dan is dit voor de *masbūq* de eerste *rak'a*. Na de *taslīm* staat de *masbūq* op en begint de *masbūq* aan de tweede *rak'a* waarin *al-Fātiḥa* en iets anders uit de Qur'an wordt gereciteerd. Dit omdat de *masbūq* niets heeft verricht voor wat betreft de recitaties en dit moet inhalen. Vervolgens gaat de *masbūq* zitten voor de *tashahhud*, dit omdat de *masbūq* voortbouwt op de fysieke handelingen van het gebed. Daarna staat de *masbūq* op om aan de derde *rak'a* te beginnen, waar *al-Fātiḥa* en iets anders uit de Qur'an wordt gereciteerd. Nu heeft de *masbūq* allebei de recitaties ingehaald. In de vierde *rak'a* wordt alleen *al-Fātiḥa* stil gereciteerd en vervolgens de *tashahhud* gevolgd door de *taslīm*.

176 كَبَّرَ إِنْ حَصَلَ شَفْعًا أَوْ أَقْلٌ ❁ مِنْ رُكْعَةٍ وَالسَّهُوِ إِذْ ذَاكَ احْتَمَلَ

Vertaling: Hij staat op met de *takbīr* als hij een tweevoud heeft meegebeden of minder dan één gebedseenheid en eenieder is verantwoordelijk voor zijn vergeetachtigheid.

De *takbīr* na de *salām* van de *masbūq* is afhankelijk van hoeveel *raka'āt* samen zijn verricht tijdens het gemeenschappelijk gebed. Wanneer de *masbūq* twee *raka'āt* meedoet, dan spreekt de *masbūq* de *takbīr* uit. Een voorbeeld hiervan is wanneer de *masbūq* tijdens het 'aṣr gebed de derde en vierde *rak'a* heeft meegedaan. In dit geval moet de *masbūq* de *takbīr* uitspreken na het opstaan en nadat de imam de *taslīm* heeft uitgesproken. In het geval van het *maghrib* gebed, wanneer de *masbūq* in de tweede *rak'a* van de imam aansluit moet er ook een *takbīr* uitgesproken worden na het opstaan en nadat de imam de *taslīm* heeft uitgesproken. Vervolgens, als de *masbūq* minder dan één *rak'a* meedoet, dan spreekt de *masbūq* de *takbīr* ook uit. Als de *masbūq* drie *raka'āt* meedoet, dan wordt de *takbīr* niet uitgesproken. De *masbūq* hoeft de *qunūt* smeekbede niet opnieuw te doen als deze wordt gemist.

⁷²⁵ al-'Amrāwī, *al-Mubīn*, p.298.

⁷²⁶ Deze laatste *alif* in dit woord heet *Alif al-Itlāq* en deze wordt toegevoegd in de poëzie zodat de eindrijm behouden blijft.